

ОД СВОЕТО КОН ДИМЕНЗИИТЕ НА ТУГОТО

(Африм А. Реџепи, *Интеркултурна комуникација*,
Институт за македонска литература, Скопје, 2008)

Васил Тоциновски

И во својата нова книга **Интеркултурна комуникација** Африм А. Реџепи со одредени прашања за компаративно проследување трага по балканските литератури. Димензијата на туѓото секогаш мора да утврди определено компаративистичко гледиште кога ќе се открие некаква линија на граница меѓу две култури. Авторот постојано како да е во дослук со пишувањата на Даниел-Анри Пажо дека кога човекот почнува, *по откривањето на другиот, дијалог со него и, значи, со себеси. Мигот кога свеста за себе се чувствува задолжена да го земе, со истото движење, она што е порастот на знаењето и неговата брза прераспределба, зближување и разлика.* Децидно тоа е нагласено во самиот наслов на книгата и дополнето со забелешката во поднасловот. Првиот текст *Прагма - игра, игра со зборови, игра со текст* претставува добро авторско решение, односно го одредува творечкиот концепт во создавањето на делото и има значење на увод. Тој ја прифаќа тезата оти книжевното дело е креација на јазикот. Преку / со јазикот авторот го создава естетскиот објект / книжевниот текст. Оттука јазикот станува единственото средство со кое книжевниот објект се толкува и се интерпретира. Прифатената мисла на Хајдегер оти за јазикот нема непостоење, дека тој е куќа на битието ги проследува, разглобува и вреднува, ги дообјаснува би рекле, теоретските ставови на Реџепи.

Во **Глобалната метафора Патот на јагулите**, романот на Луан Старова се распластува низ повеќе естетски вредности на *објектот* како што се неговата поетика на опстојување, романескната сага, историјата на минатото и неговата веродостојност, негирањето на балканскиот и фаворизирање на европскиот модел. Така почнува патот од јас кон другиот, кој од своја страна ја носи идејата за безграничен простор. Реџепи и во овој текст одново му се враќа на својот омилен писател, несомнено тој е неговиот извонреден познавач и толкувач, аргументирајќи го тоа со својата книга **Балканска сага (Сага во романескниот циклус на Луан Старова)** објавена во 2005 година. Интересот кон гротеската како специфичен исказ е тема во два текста. Во првиот **Естетиката на гротеската кај Чинго и Кадаре** вреднувањето се остварува со романите **Бабаџан** на Живко Чинго и **Големите пашалуци** на Исмаил Кадаре. Нејзината посебност, односно авторска идентификација и се компарира и се дистанцира, одредува со поетиката во прозата на Луан Старова и Антун Густав Матош.

Балканскиот роман како теоретски прагматизам е тема во **Херменевтика на битието / естетика на исчезнувањето**. Текстот не претставува само

успешна елаборација на поставената теоретска задача, туку и со изборот на делата го актуализира прашањето потврдувајќи ја неговата универзална димензија. Односно животот во неа како врвно правило, како што без естетскиот резултат не е можно постоење на книжевниот текст. Како подлошка за разгледот се користат романите **Снегот во Казабланка** од Кица Колбе, **Министерството на болката** од Дубравка Угрешиќ и **Палата на соништата** од Исмаил Кадаре. Во студијата **Интеркултурна комуникација / фигура оксиморон** децидни се авторовите одредувања: *Европа се регенерира во Азија. Историскиот закон според кој цивилизацијата ќе се пресели од Ориентот на Оксидентот... ќе придонесе двата човечки облика конечно да се спојат. Балканот е центар на светот - трет идентитет. Балканот е самиот свет. Коренот и растежот на своето / сопственото го почнува вечниот пат или поточно откривањето / освојувањето на димензиите на туѓото. Тие се содржина и во текстот **Миграциска естетика**. Универзалните, општочовечки езгистенцијални димензии имаат суптилни толкувања на односите меѓу откорнувањето и исчезнувањето, пропаѓањето и победата, потчинувањето и апсолутниот триумф. *Миграциската естетика* посебно се елаборира со балканската историја која за своето семејство ја испишува Луан Старова. Овој автор како тема е присутен и во текстот **Рецепцијата на книжевното дело на Луан Старова во Хрватска**.*

Во текстот **Античката митска фигура во современиот роман** како теоретски прагматизам се разгледува со романите **Одисеј** од Данило Коцевски и **Монструм** од Исмаил Кадаре. Авторот ја протезира познатата поставка за митот како религија, како класична дефиниција за создавањето на светот, луѓето, боговите. Митското извонредно добро го одредува Борхес кога вели оти во почетокот и во крајот на литературата беше митот. Треба секако да забележиме оти поместените текстови во книгата **Интеркултурна комуникација** биле презентирани на научни собири во земјата и во странство, а тоа само по себе веќе говори за нивната вредност.

Африм А. Реџеџи е сериозен и студиозен научен работник. Тоа го потврдуваат и текстовите кои се вкоричени во неговата нова книга. Компаративното проследување, толкување и вреднување го создава врз новите / модерни книжевни теории кои не ја потврдуваат само неговата информираност, туку уште повеќе чувството за нивна примена, нивната употребливост низ еден селективен и актуелен миг кој потоа умешно се вградува за зададените задачи на Реџеџи. Чувството за селекција би сакале да го нагласиме и со изборот на авторите и на делата како конкретни примери врз кои се покажуваат и се докажуваат освоените, но и сопствените ставови. Тоа најчесто се применува во еден би рекле синтетички облик, во кој низ ограничен број од страници, тоа ќе рече дека мислата, смислата и текстот како нивен резултат се стегнати, набиени, значенски. Така се постигнува вредноста на конкретен став и оценка, аргументот има врвно место и значење како научен предзнак. Чистиот и конкретен јазик, *играта со зборовите* или нивното редување и подредување, внимателното негување на стилот се секако достоинства на книгата *Интеркултурна комуникација* од Африм А. Реџеџи.

Компаративистичката слика кај авторот на која се повикуваме врз расудувањата на Пажо, произлегува од некое сознание, независно на незначителноста понекогаш, на некое *јас* во однос на некој друг, на некое *овде* во однос на некое таму. Книжевен или не, сликата претставува израз на едно идентификувано растојание меѓу две културни стварности и уредувања. Со поимот за отстапување секогаш се наоѓа туѓинската димензија врз којашто се темели секое компаративистичко разгледување.